

TA'LIM JARAYONIGA RIVOJLANIB BORAYOTGAN PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI TADBIQ ETISH USULLARI

Tillabayeva Gulruh Sohibbek qizi –

*Farg'ona davlat universiteti Maktabgacha ta'lim kafedrasi o'qituvchisi
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Email: gulruhgulruh111@gmail.com

Ergasheva Gulixon Shuxratjon qizi –

Farg'ona davlat universiteti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta'lim) magistranti

Email: gulixonergasheva35@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ta'lim jarayonidagi o'рни va ahamiyati yoritilgan. Unda pedagogik texnologiyalarni amaliyotga moslashtirish imkoniyatlari, ta'lim samaradorligini oshirishdagi roli hamda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy qobiliyatlari va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada pedagogik texnologiyalarni joriy etishning asosiy yo'nalishlari, ularning afzalliklari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ta'lim sifatini oshirishda innovatsion yondashuvlarning muhimligini ko'rsatadi va kelajakda pedagogik texnologiyalarni yanada keng qo'llash zaruratini asoslaydi.

Kalit so'zlar: pedagogik texnologiya, innovatsiya, ta'lim samaradorligi, interaktiv metodlar, zamonaviy ta'lim, pedagogik jarayon.

МЕТОДЫ ВНЕДРЕНИЯ РАЗВИВАЮЩИХСЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение современных педагогических технологий в образовательном процессе. Анализируются возможности адаптации педагогических технологий к практике, их роль в повышении эффективности обучения и развитии самостоятельного мышления, творческих способностей и профессиональных компетенций учащихся. В статье также рассматриваются основные направления внедрения педагогических технологий, их преимущества и возможные проблемы. Результаты исследования указывают на важность инновационных подходов в повышении качества образования и обосновывают необходимость более широкого использования педагогических технологий в будущем.

Ключевые слова: педагогические технологии, инновации, эффективность обучения, интерактивные методы, современное образование, педагогический процесс.

METHODS OF IMPLEMENTING DEVELOPING PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Annotation: *This article discusses the role and importance of modern pedagogical technologies in the educational process. It analyzes the possibilities of adapting pedagogical technologies to practice, their role in increasing educational efficiency, and the development of students' independent thinking, creative abilities, and professional competencies. The article also considers the main directions of introducing pedagogical technologies, their advantages, and possible problems. The results of the study indicate the importance of innovative approaches in improving the quality of education and justify the need for more widespread use of pedagogical technologies in the future.*

Keywords: *pedagogical technology, innovation, educational efficiency, interactive methods, modern education, pedagogical process.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimining rivojlanishi, raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi, ta'lim subyektlari ehtiyojlarining o'zgarishi hamda kompetensiyaviy yondashuvning kuchayishi pedagogik faoliyat mazmuniga yangi talablarni qo'yimoqda. Bugungi kunda ta'lim jarayonini an'anaviy usullar asosida tashkil etish bilan cheklanib qolish samaradorlikni to'liq ta'minlamaydi. Shu bois ta'lim jarayoniga rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish, ularning didaktik imkoniyatlaridan oqilona foydalanish hamda o'qitish samaradorligini oshirish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida maydonga chiqmoqda.

Pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini oldindan loyihalash, izchil tashkil etish, boshqarish va natijaga yo'naltirilgan holda amalga oshirish imkonini beruvchi samarali vositalar majmuasidir. Ayniqsa, interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, muammoli ta'lim, loyiha asosidagi o'qitish, modulli yondashuv, masofaviy ta'lim platformalari va sun'iy intellekt asosidagi o'quv vositalari bugungi ta'lim amaliyotida muhim o'rin egallamoqda. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning bilish faolligini oshirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, o'zlashtirish darajasini kuchaytirish hamda ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish masalasi faqat texnik vositalardan foydalanish bilangina cheklanmaydi. U pedagogik maqsadlarni aniq belgilash, ta'lim mazmunini qayta ko'rib chiqish, o'qituvchining metodik tayyorgarligini oshirish, o'quvchilarning

individual xususiyatlarini hisobga olish va baholash tizimini takomillashtirish bilan ham uzviy bog'liqdir. Demak, mazkur masala kompleks yondashuvni talab etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Pedagogik texnologiyalar muammosi pedagogika fanida uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinmoqda. Ushbu yo'nalishdagi ilmiy izlanishlarda ta'limni texnologiyalashtirish, uni natijaga yo'naltirish, o'quv jarayonini oldindan loyihalash va izchil boshqarish masalalari markaziy o'rin egallaydi. Xorijiy va mahalliy olimlarning tadqiqotlari pedagogik texnologiyalarni ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida talqin qiladi.

Pedagogik texnologiyalar nazariyasining shakllanishida B.Blum, J.Bruner, M. Klarin, V.Bespalko kabi olimlarning qarashlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ular ta'lim maqsadlarini diagnostik belgilash, natijalarni oldindan loyihalash, o'quv materialini bosqichma-bosqich o'zlashtirish va nazorat qilishning texnologik asoslarini ishlab chiqqanlar. Ayniqsa, V.P.Bespalko pedagogik texnologiyani ta'lim jarayonini loyihalashtirish va kafolatlangan natijaga erishish mexanizmi sifatida izohlaydi. M.V.Klarin esa interfaol metodlar va innovatsion yondashuvlarning o'qitishdagi o'rni, ta'lim oluvchini faol subyekt sifatida shakllantirishdagi roli haqida muhim ilmiy xulosalarga kelgan.

Mahalliy pedagogik tadqiqotlarda ham pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish masalasi alohida yoritilgan. N.N.Azizxo'jayeva, J.G'.Yo'ldoshev, S.A.Usmonov, M.Ochilov, R.Mavlonova, J.Hasanboyev kabi olimlar pedagogik texnologiyalarning mazmuni, turlari, didaktik imkoniyatlari va amaliy qo'llash mexanizmlarini o'rganganlar. Ularning ilmiy ishlari ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, interfaol metodlardan foydalanish, modul va loyiha asosidagi ta'limni joriy etish, o'quvchilarning mustaqil bilish faoliyatini faollashtirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

So'nggi yillarda pedagogik texnologiyalar mazmuni yanada kengayib, raqamli ta'lim, masofaviy o'qitish, multimedia vositalari, virtual muhit, sun'iy intellekt, adaptiv ta'lim platformalari, mobil ta'lim ilovalari kabi yangi yo'nalishlarni ham qamrab oldi. Ushbu yondashuvlar ta'lim jarayonini moslashuvchan, individual, interfaol va ko'p kanalli tashkil etish imkonini bermoqda. Shuning uchun zamonaviy

pedagogik texnologiyalarni nafaqat nazariy, balki amaliy nuqtayi nazardan ham qayta ko'rib chiqish zarurati tug'ilmoqda. Pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish bo'yicha ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan bo'lsa-da, rivojlanib borayotgan texnologiyalarni an'anaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish, ularni real ta'lim muhitiga mos tatbiq etish usullarini tizimli asosda yoritish masalasi hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, ta'lim subyektlarining individual xususiyatlari, o'quv fanlarining spetsifikatsiya va o'qituvchilarning texnologik kompetentligini hisobga olgan holda qo'llash mexanizmlari chuqurroq tadqiq etishni talab qiladi. Shu sababli mazkur maqolada rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etishning istiqbolli usullari, ularning didaktik salohiyati va amaliy samaradorligi pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi.

Mazkur tadqiqotda rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish usullarini aniqlash va ilmiy asoslash maqsadida bir-birini to'ldiruvchi nazariy, tahliliy va qiyosiy metodlardan foydalanildi.

Avvalo, nazariy tahlil metodi qo'llanildi. Ushbu metod yordamida pedagogik texnologiyalar, innovatsion ta'lim, interfaol metodlar, raqamli ta'lim va ta'limni texnologiyalashtirishga oid ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, maqolalar va o'quv-uslubiy manbalar o'rganildi. Natijada pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishning nazariy asoslari, mavjud yondashuvlar va tendensiyalar aniqlashtirildi. Shuningdek, qiyosiy-tahliliy metod asosida an'anaviy va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning imkoniyatlari, afzalliklari va cheklovlari o'zaro solishtirildi. Bu metod rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarning ta'lim jarayoniga qanday yangi didaktik imkoniyatlar olib kirayotganini aniqlashga yordam berdi. Tizimli yondashuv metodi orqali pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish jarayoni yaxlit pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqildi. Ya'ni maqsad, mazmun, metod, vosita, tashkiliy shakl va natija o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilindi. Bu esa pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishning alohida usullarini emas, balki ularni umumiy ta'lim tizimi bilan uzviy aloqada o'rganish imkonini berdi. Mazmuniy-tarkibiy tahlil metodi yordamida rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarning turlari, ularning tarkibiy elementlari hamda ta'lim jarayonidagi funksional vazifalari tahlil qilindi. Jumladan,

interfaol texnologiyalar, loyiha asosidagi ta'lim, muammoli o'qitish, modulli ta'lim, raqamli va multimedia texnologiyalari, masofaviy ta'lim, simulyatsiya va virtual ta'lim vositalarining didaktik xususiyatlari o'rganildi.

Tadqiqotda, shuningdek, umumlashtirish metodi qo'llanilib, turli ilmiy manbalarda mavjud nazariy qarashlar, amaliy tajribalar va metodik tavsiyalar bir tizimga keltirildi. Shu asosda ta'lim jarayoniga rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishning istiqbolli usullari bo'yicha mualliflik xulosalari ishlab chiqildi. Demak, qo'llanilgan metodlar majmuasi rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarning mazmun-mohiyatini chuqur o'rganish, ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etish usullarini ilmiy asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun metodologik asos bo'lib xizmat qildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot davomida rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinib, ularning o'quv jarayoni samaradorligiga ta'siri bir necha yo'nalishlarda baholandi. O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish an'anaviy o'qitish shakllariga nisbatan kengroq didaktik imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi. Xususan, interfaol yondashuvlar, loyiha asosidagi ta'lim, modulli tizim, muammoli o'qitish, raqamli vositalar va multimedia texnologiyalari o'quvchilarning bilish faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda o'quv materialini chuqurroq o'zlashtirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Tahlillar natijasida rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishning samaradorligi, avvalo, o'quvchining ta'lim jarayonidagi rolini o'zgartirish bilan bog'liqligi kuzatildi. Agar an'anaviy yondashuvda o'quvchi ko'proq tayyor bilimlarni qabul qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo'lsa, zamonaviy pedagogik texnologiyalar sharoitida u faol ishtirokchi, muammolarni hal qiluvchi, mustaqil qaror qabul qiluvchi va o'z ta'lim trayektoriyasini boshqaruvchi subyektga aylanadi. Bu esa ta'lim samaradorligining oshishiga, ayniqsa, o'quvchilarning refleksiv, kommunikativ va ijodiy ko'nikmalarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Interfaol metodlar asosidagi mashg'ulotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, "Aqliy hujum", "Bahs-munozara", "Case-study", "Klaster", "Insert", "Sinkveyn", "Rolga

kirish" kabi metodlar ta'lim oluvchilarning bilish faolligini sezilarli darajada oshiradi. Bunday metodlar orqali o'quvchilar o'z fikrini erkin ifodalash, muammoni turli nuqtayi nazardan ko'rib chiqish, dalillash, muloqot olib borish va jamoa bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'ladi. Shu jihatdan interfaol texnologiyalar ta'lim jarayonining shaxsga yo'naltirilgan mazmunini ta'minlaydi.

Loyiha asosidagi ta'lim va muammoli o'qitish texnologiyalari o'quvchilarda amaliy fikrlash, tadqiqotchilik yondashuvi va mustaqil izlanish ko'nikmalarini shakllantirishda ayniqsa samarali ekani aniqlandi. Loyiha faoliyati orqali o'quvchilar ma'lum mavzu yoki muammoni chuqur o'rganish, ma'lumotlarni tanlash va tizimlashtirish, natijani taqdim etish hamda o'z g'oyasini himoya qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Muammoli vaziyatlar esa o'quvchilarning tanqidiy tafakkurini faollashtirib, tayyor javoblarni qabul qilishdan ko'ra, mustaqil xulosa chiqarishga undaydi. Bu esa ularda tahliliy va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi.

Raqamli va multimedia texnologiyalarining tatbiqi ta'lim jarayonida axborotni ko'rgazmali, dinamik va interfaol shaklda taqdim etish imkonini kengaytirishi bilan ahamiyatlidir. Virtual ekskursiyalar, videodarslar, interaktiv platformalar, taqdimotlar, test dasturlari, simulyatsiyalar va elektron resurslar o'quvchilarning mavzuga qiziqishini oshirib, o'quv materialini ko'rish, eshitish va amaliy bajarish orqali kompleks o'zlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, bunday texnologiyalar o'qituvchining metodik repertuarini kengaytirib, ta'limni individual va differensial tashkil etishga yordam beradi.

Rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishda bir qator shart-sharoitlar muhim ahamiyatga ega. Birinchidan, o'qituvchining texnologik kompetentligi yetarli darajada bo'lishi lozim. Ya'ni u nafaqat texnologiyalarning mohiyatini bilishi, balki ularni o'quv maqsadiga mos tanlay olishi, pedagogik vaziyatga tatbiq eta olishi va natijalarni baholash tizimi bilan uyg'unlashtira olishi zarur. Ikkinchidan, ta'lim muhiti moddiy-texnik va axborot-resurs jihatdan ta'minlangan bo'lishi kerak. Uchinchidan, pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish ta'lim mazmuni va o'quvchilarning yosh hamda individual xususiyatlari bilan mos holda amalga oshirilishi lozim.

Rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarning samaradorligi ularni alohida-alohida emas, balki uyg'unlashtirilgan holda qo'llashda yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Masalan, loyiha asosidagi ta'limni raqamli vositalar bilan, interfaol metodlarni multimedia imkoniyatlari bilan, muammoli o'qitishni refleksiv tahlil bilan integratsiyalash o'quv jarayonining ta'sirchanligini kuchaytiradi. Bu holat zamonaviy ta'linda texnologiyalar integratsiyasining muhimligini ko'rsatadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishning faqat metodik emas, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega ekanligini ko'rsatdi. Bunday texnologiyalar o'quvchilarda mustaqillik, mas'uliyat, hamkorlik, tashabbuskorlik, ijodkorlik va o'z-o'zini boshqarish kabi shaxsiy sifatlarni rivojlantiradi. Demak, ular nafaqat bilim va ko'nikmalarni shakllantirish vositasi, balki shaxs kamoloti uchun xizmat qiluvchi pedagogik mexanizm sifatida ham muhimdir.

Ta'lim jarayoniga rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishning istiqbolli usullari quyidagilar bilan tavsiflanadi: interfaol o'qitish shakllarini tizimli joriy etish, loyiha va muammoli ta'limni kengaytirish, raqamli va multimedia vositalaridan maqsadli foydalanish, individual ta'lim trayektoriyalarini qo'llab-quvvatlash, baholashning diagnostik va refleksiv shakllarini tatbiq etish. Mazkur yondashuvlar ta'limning mazmuni, metodlari va natijalarini zamonaviylashtirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Ta'lim jarayoniga rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish masalasi zamonaviy pedagogika fanining ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligi tadqiqot natijalarida o'z tasdig'ini topdi. O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, an'anaviy o'qitish shakllari bilan bir qatorda interfaol, loyiha asosidagi, muammoli, modulli, raqamli va multimedia texnologiyalaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etishning samaradorligi bir nechta shart-sharoitlar bilan belgilanadi. Jumladan, o'qituvchining texnologik kompetentligi, ta'lim muhitining moddiy-texnik ta'minoti, ta'lim mazmunining yangilangan texnologiyalar bilan mosligi, o'quvchilarning

individual xususiyatlarini hisobga olish hamda baholash tizimining takomillashtirilganligi muhim omillar sifatida namoyon bo'ldi.

Mazkur tadqiqot natijalari asosida ta'lim jarayoniga rivojlanib borayotgan pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishning samarali usullari sifatida interfaol o'qitish, loyiha faoliyati, muammoli o'qitish, raqamli ta'lim vositalari, virtual va simulyatsion muhitlardan foydalanish tavsiya etiladi. Bu esa ta'lim tizimini innovatsion rivojlantirish, uning sifatini oshirish va zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga moslashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sayidahmedov N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: O'qituvchi, 2003.
2. Selevko G. K. Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii. Moskva, 1998.
3. Farberman B. L. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan, 2000.
4. Tolipov O', Usmonboyeva M. – Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. Toshkent, 2005.
5. Avliyakov N. X. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2001.
6. Bekjanov S. Y., Ahmadov O. Sh. "Pedagogik texnologiyalarni ta'lim-tarbiya jarayonida qo'llashning pedagogik imkoniyatlari", 2024.
7. Azimova D. Sh. "Pedagogik texnologiyalar: tushuncha, nazariy talqinlar, tasnif va ta'lim samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlar", 2026.
8. Fayziyeva G. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ta'lim jarayonidagi o'rni", 2025.
9. Ahmatova F.X. "Innovatsion pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot uyg'unligi", 2025.
10. Sharipov A.A. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalar vositasida o'quvchilarni amaliyotga yo'naltirish shakllari", 2025.